

Nr 588

Av fru Nettelbrandt m. fl., om utredning rörande servicehus.

(Lika lydande med motion nr 503 i Första kammaren)

Under senare år har det blivit allt vanligare att även gifta kvinnor — med eller utan barn — sökt sig till eller stannat kvar på arbetsmarknaden. Orsakerna härtill har varit skiftande. Det kan ha varit en tvingande ekonomisk nödvändighet att ensam eller tillsammans med make svara för försörjningen av t. ex. barn, föräldrar eller hel familj. Stundom har ett hängivet intresse för ett yrke, som kanske till och med krävt längre utbildning, gjort det otänkbart att uppge yrkesarbetet för att sköta hemmet. I åter andra fall är det fråga om ett yrke, där stor brist på arbetskraft råder och där kanske tidigare arbetsgivare ständigt söker att locka till sig arbetskraft med erfarenhet från yrket. Oavsett motiveringen för kvinnornas återgång till eller kvarstannande i ett yrkesarbete, nödgas de i allmänhet föra en ständig kamp för att vid sidan om yrkesarbetet kunna på ett tillfredsställande sätt klara hemmets skötsel. Tillgången på hemarbetskraft har ständigt minskat och kommer enligt långtidsutredningens beräkningar att ytterligare minska. Tillgången på daghemsplatser är ävenledes ofta för knapp. Serviceanordningar av olika slag saknas ofta eller är så splittrat belägna att de inte kan användas utan mycket stor improduktiv tidsåtgång. De yrkesarbetande kvinnorna har kommit i ett verkligt dilemma när det gällt att kombinera yrkesarbete med hemarbete utan att någon sida blir lidande. Detta dilemma delar de med många gifta män, ensamstående män eller kvinnor, åldringar, sjuka, handikappade m. fl.

För närmare trettio år sedan lanserades i vårt land idén om att genom byggande av s. k. kollektivhus lösa kvinnornas dubbelarbetsproblem. Frågan utreddes av 1948 års bostadskollektiva kommitté. Kollektivhusen fick emellertid en mycket begränsad utbredning. Felaktiga föreställningar om vad kollektivhus egentligen innebär och vilka kostnader de för med sig har skapat ett psykologiskt motstånd till själva tanken, som det krävt saklig information för att kunna övervinna. Sådan information har emellertid till största delen uteblivit.

Senare års diskussion om bostadsformerna torde ha klarlagt att det ur flera synpunkter sett är ett intresse att mera än hittills satsa på småhusbebyggelse. Det är emellertid lika klart att även i fortsättningen många människor kommer att efterfråga bostäder i större hus eller av skilda skäl aldrig kan få möjlighet att realisera tanken på ett egna hem. Vad än må

sägas om höghusen kan man således utgå från att de även i fortsättningen kommer att byggas i relativt stor utsträckning. Det är därvid av yttersta vikt att de utformas på ett sådant sätt att de inte bara ger nackdelar utan även ger möjlighet att utvinna de fördelar som ett större bostadsunderlag kan ge.

Bland de serviceanordningar som alltid borde finnas samlade i ett servicecentrum kan nämnas daghem för barn i skilda åldrar, isoleringsrum för sjuka barn, sovplatser för barn till föräldrar, som på grund av nattarbete eller av andra skäl är tillfälligt borta, sjuksköterskor för vård av sjuka i hemmet, personal för tvätt, städning, strykning, lagning, budskickning m. m., matsal samt tillgång till färdiglagad mat att inta i hemmet. Att kunna nå dessa skilda serviceanordningar på kort tid och helst utan att behöva gå utomhus är en ovärderlig tillgång för alla dem som eljest av hemarbetsuppgifter i kombination med andra arbetsuppgifter eller något handikapp hindras att leva ett normalt fullödigt liv med möjlighet till någon form av rekreation, föreningsliv e. d. För gamla, sjuka eller på annat sätt handikappade kan det också innebära, att de får möjlighet att klara sig själva även i fall då de eljest skulle ha behövt söka anstaltsvård.

Erfarenheterna torde ha visat att ett enda hus i allmänhet inte utgör tillräckligt underlag för de skilda serviceanordningar som krävs för att kunna tillhandahålla hyresgästerna fullständig hemservice. Icke minst med hänsyn till angelägenheten av att komma ifrån tvånget att använda samtliga tillgängliga serviceanordningar är det nödvändigt med ett stort underlag. Det synes därför önskvärt med större bostadsanläggningar som kan rymma skilda serviceanordningar. Det bör vidare ihågkommas att en koncentration av serviceanordningar av olika slag till en enhet medför obestridda fördelar även för de boende i villor och traditionell höghusbebyggelse i kringliggande områden, vilka serviceanläggningen också kan betjäna. De serviceanordningar som nu finns medger i allmänhet inget rationellt utnyttjande, då de företer en sådan spridning i samhällsbilden, att tidsvinsterna vid användandet av dem elimineras av tidsförlusterna vid förflyttning mellan dem.

Bostadskollektiva kommitténs år 1954 framlagda betänkande blev icke remissbehandlat och har veterligen icke heller fört till några som helst centrala initiativ. I kommitténs betänkande förordades emellertid att de för bostadsförsörjningen ansvariga myndigheterna samt kooperativa byggnadsorganisationer och enskilda bostadsföretag mera skulle intressera sig för kollektivhus. Det förordades också att man både vid planering av nya bostadsområden och vid sanering av äldre bostadsbestånd borde undersöka lämpligheten av att vissa fastigheter projekterades och uppfördes i form av kollektivhus. Utvecklingen har visat att en sådan allmän rekommendation icke varit tillräcklig för att något verkligen skall hända i

denna fråga. Den planering på längre sikt och i större skala, som är nödvändig för att få till stånd ändamålsenliga serviceanläggningar, är en ensam byggherre i allmänhet inte mäktig att göra. Intresse därför saknas också ofta. Så länge det inte råder balans på bostadsmarknaden kan bristen på serviceanordningar heller aldrig göra en bostad för litet attraktiv för att kunna möta någon efterfrågan. Att man söker lösa hemarbetsfrågorna på mindre traditionella vägar än hittills synes emellertid nödvändigt — inte minst för att kunna klara de anspråk som arbetsmarknaden i framtiden kommer att ställa på den kvinnliga arbetskraften. Åldringarnas vårdproblem kommer med hänsyn till befolkningsstrukturen att öka i omfattning, och det är därför av stor vikt att i tid sörja för att så många gamla som möjligt skall kunna klara sig själva och inte behöva bli omhändertagna för vård. I ett samhälle med ökat antal åldringar är en sådan målsättning nödvändig, och den synes dessutom stå i god överensstämmelse med den enskilde åldringens intresse av att finna en kombination mellan erforderlig hjälp och vård samt bevarandet av en individuell tillvaro. Framför allt för små och medelstora inkomsttagare är det orealistiskt att räkna med att de i fortsättningen i någon större utsträckning skall kunna lösa sina hemarbetsuppgifter genom individuellt anställd arbetskraft.

Den i slutet av 1959 tillsatta bostadsbyggnadsutredningen lär i viss utsträckning komma att behandla frågan om kollektivhus. Den skall enligt direktiven bland annat belysa hur den framtida befolkningsstrukturen och inkomstutvecklingen kan komma att påverka efterfrågan på bostäder liksom även klarlägga bostadsbehovet för särskilda grupper såsom barnfamiljer och åldringar. Vidare skall utredningen närmare överväga tänkbara förändringar i olika hushållsgruppers bostadsvanor och särskilt uppmärksamma efterfrågans inriktning på lägenheter av olika storlek och typ.

Direktivens utformning synes ge möjlighet för utredningen att beakta även de av oss här berörda frågorna. Det är emellertid angeläget, att dessa frågor blir föremål för en grundläggande penetrering av den nämnda utredningen eller av en särskilt tillsatt sådan. Det traditionella höghusbyggandet, som ger hyresgästerna alla olägenheter av att bo i stora hus men inte de fördelar som kan utvinnas i samband därmed, bör i fortsättningen få en minskad utbredning. Om så skall bli möjligt är det nödvändigt med någon form av statlig stimulans och statligt stöd. Kommunerna synes inte ha intresserat sig för denna uppgift. För att enskilda byggherrar skall kunna medverka till byggnation av servicehus är det nödvändigt att man från kommunalt håll beaktar dessa frågor redan i stadsplanarbetet och i samband med upplåtelse av tomtmark. Kommunerna å andra sidan torde vara i behov av stimulans för att i tillräcklig utsträckning intressera sig för dessa frågor.

Slutligen bör poängteras angelägenheten av att begreppet kollektivhus

snarast ersättes med en mera adekvat benämning på vad som här åsyftas. Ordet kollektivhus har lett även eljest insiktsfulla människor att tro att det är fråga om ett mera kollektivt boende än som redan förekommer inom moderna höghus. Begreppet servicehus eller liknande markerar på ett rik-
tigare sätt vad som avses.

Med hänvisning till det anförda får vi härmed föreslå,
att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla
att frågan huruvida och på vilka vägar man från statens
sida kan stimulera till byggande av servicehus blir före-
mål för skyndsamt utredning.

Stockholm den 26 januari 1962

Cecilia Nettelbrandt

Ebbe Rydén

Henning Gustafsson

Skellefteå